

45.

H Í R L E V É L

2013. június

Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület Internetes Újságja

Megjelent a Debreceni Pozsgástár 2013. 2. újságja!

Horváth Ferenctől olvashatunk egy öt részes cikksorozatban **Mexikó Tillandsiái**-ről. A mostani **1. részben** a Magyarországon ismert és kevésbé ismert mexikói Tillandsia fajokat szeretné bemutatni, melyek kultiválása sokszor nem egyszerű feladat elé állítja a növénykedvelőt. Az első részben ismerteti Mexikó klímáját, hogy azt megismerve eredményesen tudjuk nevelni innen származó kedvenceinket. Gond csak azokkal a fajokkal lehet, amelyeket aránylag nemrég írtak le, és kultiválásukról kevés információ áll rendelkezésre. Itt irányadó lehet, ha tudjuk a növények leírásának pontos helyét és magassági zónáját. Megtudjuk a Mexikóban endemikus Tillandsia fajok számát is szövetségi államok szerint térképpel illusztrálva.

Willi Gertel újabb kaktusztaxont mutat be **Egy új változat Huanacuni (Bolívia) környékéről a Sulcorebutia tiraquensis var. huanacuniensis** írásában. A Bolíviába utazó Sulcorebutia-barátok érdeklődése az utóbbi időben túlnyomórészt a *Sulcorebutia* nemzetség elterjedési területének déli és délkeleti részére

koncentrálódott Chuquisaca megyében. Az északi részt Cochabamba megyében többnyire csak akkor látogatták meg, ha átutazóban voltak, vagy a visszarepülés előtt ott töltöttek néhány napot. Már többször jártunk a Totorá-ból Omereque (Cochabamba megye) felé vezető úton, és mindig feltűnt nekünk a főúttól kissé félreesően egy cikcakkos útvonal, amit egy vörös homokkő hegyoldalon alakítottak ki. Az itt talált kaktusról az évek során nyilvánvalóvá vált, hogy a *Sulcorebutia tiraquensis* subsp. *totorensis* (Cárdenas) Gertel & J. de Vries egy új változatának kell lennie. Az új változatot ismertetőjegyei alapján a *Sulcorebutia tiraquensis* subsp. *totorensis* alfaj mellé rendelték, *Sulcorebutia tiraquensis* subsp. *totorensis* var. *huanacuniensis* néven. De elkezdődött a spekulálás is, hogy az egységesen zöld G301 és a rozsdabarna G300 genetikailag tiszta példányok-e, amelyekből hibridizáció révén fejlődtek ki a keverék populációk. Kísérletek ennek tisztázására elindultak, de ez még igényel egy kis időt. A szerző sok képpel teszi szemléletessé mondanivalóját.

Ficzere Miklós **Hol volt, hol nem volt, egy egyszer sem volt kövület: az Eopuntia douglassii.** Mit tudhatunk meg a magyar szakirodalomból erről a kissé rejtélyes kaktusz ősmaradványról? Szinte semmit! A rendszertani változásokkal az Eopuntiaeae név fokozatosan kikopott a használatból, de megmaradt szinte minden olyan cikkben, amely a Cactaceae eredetét, múltját tárgyalja. Miért is nem találtak eddig kaktusz kövületet? Egyrészt senki nem áldoz pénzt és időt kaktusz ősmaradványok keresésére. Másrészt a sivatagokban és egyéb extrém kaktuszos élőhelyeken szerencsére az ember sem végez komolyabb természetbolygató tevékenységet. A *Cactaceae*en kívül még nagyon, de nagyon sok növény család van, amelynek mindeddig semmilyen kövülete nem került elő. A kaktusz kövületről már a kezdet kezdetén megjelentek a kételkedő hangok, de ezek a szenzáció hajhász környezetben nem kaphattak elegendő publicitást. A szerző írásában végig követi a korabeli USA sajtó szenzációs cikkeit az *Eopuntia douglassii* leletről, mely végeredményben Chaney képzeletének szülötte, vagy finomabban, saját szándékos, vagy nem szándékos tévedésének terméke. Az *Eopuntia douglassii* története 1969-ben vesz éles

fordulatot, amikor MacGinitie újrvizsgálva megállapította, hogy az nem lehet Cactaceae maradvány. Véleményét a botanikusok elfogadták, mégis egy 2008-ban megjelent paleobotanikai szakkönyv, mint létező kövületet írja le az Eopuntia douglassit. Hibásan.

Gonda István Végtelen történet 2. részében folytatja csehországi utazásuk történetét számos képel fűszerezve. Halfar Úr a fiatal eladó növényeket az udvaron lábon álló fedhető asztalokon tartja. Itt jól megedződnek a nyár folyamán. A növényeken kívül még két jókora ketrec is állt az udvaron, lakói Arara papagájok. Kicsit távolabb egy lépcsőzetes polcon bonszajók sorakoztak. A kutyaól sem maradt növény nélkül, két öreg *Pachypodium* díszítette. Természetesen vásárlás nélkül innen sem jöttünk el. Rövidesen megérkeztünk a hotelhez, ahol jókedvünk erősen megcsappant, mikor láttuk, hol vagyunk. Ne szépítsük a dolgot, a gettóban állt a hotel. Vacsora után nyugovóra térünk, de az ablakot nyitva hagytuk, amelyen időnként kinéztünk, megvan-e még a kocsí? Gonda Istvánnal együtt reméljük, lesz folytatása ennek a végtelen történetnek.

Rudolf Schmied Két apró faj: Hoodia juttae és a Hoodia flava cikkében két kis „döggaktuszt” mutat be nagyszerű fotók kíséretében. A szukkulensbarátok körében a *Hoodiák* nagyon keresettek. Kisebb termetű fajnak számít a *Hoodia juttae*, amit Dinter német botanikus írta le 1914-ben. A faj élőhelye a Karas hegységben található. A *Hoodiák* nedvességre érzékenyek, de a meleg nyári hónapokban a virágzáshoz elegendő vízre van szükségük. A kevésbé érzékeny *Asclepiadacek*hoz hasonlóan csak a növekedésben levő hajtások fejlesztenek virágot. Ahhoz, hogy a növények ne álljanak hosszasan nedves talajban, csak meleg idő esetén kell locsolni, és szükségtelen nagy cserepet használni.

Mánfai Gyula Gymnocalyciumok a rendszertan útvesztőiben Gymnocalycium armatum RITT. Megismerhetjük azokat a *Gymnocalycium*okat, amelyek a rendszertan útvesztőiben bolyongva gyakran változtatták helyüket. A szerző több évtizedes tapasztalat birtokában tájékoztat e vándorló növényekre vonatkozó nézeteiről. Most a *G. armatum*ról mondja el gondolatait. Szintézisében a *G. cardenasianum* RITT. faj közeli rokonának tűnik, ezért kétséges, hogy biológiai fajjal van e dolgunk. 1962-ben gyűjtötte RITTER. Jelenleg csupán a *G. cardenasianum* RITT. szinonimájaként van elismerve. A korai gyűjtőszámok generálásának egyik döntő hibáját híven jelzi a *G. armatum*ot leíró F. RITTER egy gyűjtőszáma.

Katona József A Lithops nemzetség II. A Lithopsok élőhelyének földrajzi és éghajlati leírása tanulmányában a Lithopsok egyedüli őshonos élőhelyéről, a pozsgás

növények paradicsomáról, Földünk egyik legöregebb ősmasszívumáról ír, amely Dél-Afrikában található, pontosabban a Dél-Afrikai Unió és Namíbia egyes területein. Megemlíti továbbá, a *Lithopsok* elterjedési területe nagyjából a 16. és 28. hosszúsági fok és a 28-30. szélességi fok között helyezkedik el Dél-Afrikában. Ezen kívül néhány fontos faj a 15-18 hosszúsági fok és a 20-28 szélességi fok között található Namíbiában és Dél-Afrikában. Megjegyzem, hogy ezen a nyugati partvidéken kevesebb *Lithops* faj található. A keleti partvidéken nem tenyésznek *Lithopsok*, Dél-Afrikának ez a partvidéke kellemesen meleg klímájú, esetenként hirtelen beáramló hűvösebb időjárással rendelkező nyaraló övezet: East-London, Durban. Itt nem élnek kedvenceink, a *Lithopsok*, megfulladnának a sok csapadékban. A gyűjtők által igen jól használható domborzati, csapadék, hőmérsékleti és előfordulási térképek teszik teljessé írását.

Botos Júlia Pozsgás és kaktuszgyűjtők: Nagy Ferenc írásában a tőle megszokott humorral ötvözve folytatja a gyűjtők bemutatását. „*Mikor elindultam a tetthelyre, eszembe jutott a krimi sorozat. Vajon milyen lehet egy gyűjtő, aki fegyverműves? Nagyon izgatottan vártam a találkozást. Igaz, gyűjtő barátunkat már ismertem. Nagyon szimpatikus, kedves emberrel találtam magam szemben. Elsőnek nem is a növényekkel foglalkoztam, tekintetem a műhelyre irányult. Izgalmas dolgokat véltem felfedezni. Biztos eltelt egy jó fél óra, lehet, hogy Feri barátunk csodálkozott azon, hogy szakmai kérdésekkel bombázom a fegyverművességet illetően*” ...” *Feri elmondása szerint, a természet szeretete miatt Sopronba az Erdészeti Egyetemre szeretett volna jelentkezni, de szülei nem engedték, így lett gépész.*” ...” *Szereti Erdélyt, a hegyes, völgyes tájait. Boldogan gyűjti a növényeket, így a virágokat is, de gyűjteményét elsősorban pozsgások és kaktuszok alkotják.*”

Ficzere Miklós főszerkesztő

Képek a Debreceni Pozsgástár 2013. 2. újságjából

Rendelje meg a Debreceni Pozsgástárt! **Magyarországon a legolcsóbb! Még mindig 4.000,-Ft!**

Érdeklík a pozsgásnövények és a kaktuszok? A világ élvonalába tartozó írásokat akar olvasni újonnan felfedezett növényekről? Ismerni akarja élőhelyüket? Szeretné beszerezni e növényeket? Színvonalas, teljesen színes és pontosan megjelenő folyóiratot szeretne?

Nincs rejtett költség!! A 4.000,- Ft-on kívül semmilyen más költséget nem kell fizetnie!!

Debreceni Pozsgástár! Megjelenik évente négy alkalommal, újságonként 60 teljesen színes, évente összesen 240 oldalon, kiváló színes képekkel. A postai költség bérmentesítve az Ön által megadott címig! Ön jogosult mindazon kedvezményre, amely megilleti a Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület tagjait. Ne feledje! Nincs külön tagsági díj, amely növelné az újság megvásárlásának költségeit. Az előfizetés történhet belföldi rózsaszínű postai utalványon vagy banki átutalással Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület számlaszámára: 60600084-14000072, Hajdú Takarékszövetkezet.

Újságunkat régebbi előfizetőinknek is csak akkor tudjuk postázni, ha az éves előfizetési díjat befizették!

Érdeklődés, információ: Szászi Róbert e-mail: nogo@freemail.hu, tel: 30/425-6067

Tóth Norbert, tel.: 70-366-0492; e-mail: cactusdraco@gmail.com

Élő szobrok - virágzó kaktuszok kiállítása

A tavalyi augusztus 20-i kiállításunkat követően felkérést kaptunk a Debreceni Malompark Bevásárlóközpont részéről kaktuszkiallítás közös rendezésére. A kiállításra 2013. május 15-18. között került sor, amely három eseményből állt:

1. Kaktuszkiallítás Élő szobrok - virágzó kaktuszok és pozsgás növények kiállítása és vására címmel
2. Kaktuszos bélyegek kiállítása
3. Családi élményültetés pozsgás növényekből.

A kiállítás reklám és kommunikációs beharangozása rendkívül jól sikerült, plakát, szórólap, molinó készült, valamint a helyi buszokon lévő monitorokon tft reklám hirdette a rendezvényt. Ennek köszönhetően a kiállítás három napja alatt becslések szerint kb. 5000-en tekintették meg a kaktuszokat, pozsgás növényeket. Nagyon sikeresnek bizonyult a családi élményültetés a gyerekek körében, akik az általuk elültetett növényt haza is vihették. Rendkívül látványos volt a bélyegkiállítás, ahol Soó Rezső bélyeg gyűjteményéből növényes motívumú bélyegeket, és a Társaságunk által készített bélyegtablókat láthatta a nagyközönség, köztük kaktusz és más pozsgás növényeket ábrázolókat. A bélyegkiállítás egészen 2013. augusztus 20-ig megtekinthető a Malompark Bevásárlóközpont II. épületében. Mind a Malompark Bevásárlóközpont vezetése, mind Társaságunk elégedett az igen színvonalas, látványos és élményt adó közös kiállítással.

-fm-

A kiállítás plakátjai:

1. Családi élményültetés Rácz László vezetésével.

2. Dr. Csajbók József felvétele

3. Nagy József felvétele

4. Kola Sándor felvétele

5. Kola Sándor felvétele

6. Kola Sándor felvétele

7. Balogh Zsolt felvétele

8. Balogh Zsolt felvétele

9. Különös kaktuszok. Kola Sándor felvétele

10. Kola Sándor felvétele

11-12. Képek a bélyegkiállításról

Emlékezünk...

LIBNÁR ANTAL (1931-2013)

Sajnálattal tudatjuk Olvasóinkkal, hogy LIBNÁR Antal kaktuszkutató, -gyűjtő és szakíró, a Magyar Kaktuszgyűjtők Országos Egyesületének (MKOE) alapító tagja és egykori szervező titkára, a ceglédi kaktuszklub alapítója és vezetője, a Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság tiszteletbeli tagja (MKPT) – egy tavaly év végi súlyos közúti baleset következményeként – 2013. április 29-én éjjel, életének 82. évében elhunyt.

LIBNÁR Antal 1971-ben, 66 társával, alapító tagja volt az első országos kaktuszgyűjtő egyesületnek, az MKOE-nek, melynek szervező titkári feladatait

kitűnően látta el, melyet a sikeres kiállítások sora fémjelez a korabeli Kaktusz-Világ információi alapján. Rengeteg kaktusztartási gyakorlati tapasztalatait osztotta meg számtalan cikkben a nevezett kiadványunk hasábjain minden kaktuszkedvelő társával. Jelentős *Ferocactus* és szinte teljes *Gymnocalycium* szakgyűjteménnyel rendelkezett. Két alkalommal látogatta meg Mexikóban a számára kedves *Ferocactus* nemzetség képviselőit, melyekről könyvet is írt. 2003-ban **Dél-Amerika legszebb kaktuszai** címmel monográfiát jelentetett meg a *Gymnocalycium* nemzetségről, 2009-ben pedig TÓTH Norbert szerzőtársával a **Hordókaktuszok – A *Ferocactus* nemzetség** című könyvet jelentették meg. A 2000-es évek elején Ceglédet elhagyva Budapestre költözött, így nagy szomorúságára meg kellett válnia szeretett kaktuszaitól. Nem tudott sokáig kaktuszok nélkül meglenni, ezért budapesti lakásának erkélyét szellemesen kihasználva nagyjából 100 egyedből álló *Ferocactus*-gyűjteményt alapított és ápolgatott élete végéig. E gyűjtemény praktikus tartásáról és az akkor 80 éves LIBNÁR Antalról olvasható cikk a Kaktusz-Világ 2011/2. számában. 2004-ben az MKOE Anisits János Dániel Emlékéremmel tüntette ki. A Debreceni Pozsgástár 2011. 3. újságjában 80. születésnapja alkalmából jelent meg születésnap megemlékezés.

LIBNÁR Antal élete szorosan összefonódott a Magyar Kaktuszgyűjtők Országos Egyesületének korai és jelenlegi történetével, és tevékenyen részt vett a Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaságban. Halála minden gyűjtő és növényszerető ember számára fájdalmas veszteség.

Utolsó útjára 2013. május 16-án, délelőtt 9 órakor kísértük Budapesten, a Fiumei úti Temetőben.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Magyar Kaktuszgyűjtők Országos Egyesülete   Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság

Pozsgás-munkanaptár, avagy: aktuális teendők június hónapra

E rovatunkban hónapról hónapra összegyűjtjük a jellemzően előforduló ápolási munkákat, amelyek pozsgás növényeink sikeres nevelését segítik.

1. Májusban már minden bizonnyal gyarapítottuk gyűjteményünket vásárolt növényekkel. Figyelmesen vizsgáljuk meg, nem fertőzöttek-e valamilyen kórokozóval, állati kártevővel. Óvatosan emeljük ki cserepükből is, mert csak így vehetjük észre a gyökértetveket. Ha bármilyen tünettel találkozunk, és nem tudjuk meghatározni mibenlétét, akkor az egyszerűség kedvéért széles hatásspektrumú és felszívódó (szisztémikus) gombaölő és rovarirtó szerrel egyaránt permetezzünk. A melegebb időjárás kedvez az állati kártevők szaporodásának és tevékenységük is felerősödik, ezért különösen figyeljünk az atkák, csigák és levéltetvek jelenlétére.
2. Növényeinket bátran öntözhetjük, akár hetente kétszer is, de mindig akkor, ha már talajuk kiszáradt. Hűvösebb, borult időben egy-egy öntözés kihagyható. Tápoldatot is használjunk a gyártó cég által javasolt töménységben és gyakorisággal. Különösen javasoljuk a Vitaflóra kaktuszokhoz kifejlesztett tápoldatának alkalmazását.
3. Időszakunk továbbra is alkalmas az oltások elvégzésére. Ha magoncaink is vannak, úgy ezeket árnyékoljuk az erős napsugárzás elleni védekezésül.
4. Az éjszakai és nappali hőmérséklet különbsége kedvez növényeink fejlődésének, ha nyílt helyen tartjuk őket. Zárt térben azonban figyeljünk a sokkal erősebb felmelegedés lehetőségére, és feltétlenül szellőztessünk. Ez időjárástól függően folyamatos lehet, hiszen a friss levegőt igénylik kaktuszaink, de más pozsgásaink is.
5. Ismerjük fel a legveszélyesebb gomba okozta megbetegedéseket az alábbi képek alapján.

phoma torrens vírus fert.

botrytis cinerea fert.

fusarium fertőzés

Ficzere Miklós

A képek megjelentek a Debreceni Pozsgástár 2007. 2. számában, Kovács Mónika: *Kaktuszok és más pozsgásnövények leggyakrabban előforduló gombás betegségei és az ellenük való védekezés* című cikkében.

Kaktuszkiallítás Hajdúnánáson

Szűrös csodák: KAKTUSZ KIÁLLÍTÁS ÉS VÁSÁR A MŰVELŐDÉSI KÖZPONTBAN

Hazánkban egyre többen vannak, akiknek gyűjtőszenvédelye a kaktuszok és a pozsgás növények felé irányul. Így aztán ők és a nagyközönség is örömmel fogadta 2013. április 26–27. napjait, amikor a Kékly Lajos Városi Művelődési Központban megnyitotta kapuit a „Kaktuszok és egyéb pozsgás növények kiállítása és vására”. A szép számú látogató közönség szebbnél szebb növényi csodákat ismerhetett meg. Igény szerint gondozási, ápolási tanácsokat kaphattak, megismerhették a szaporítás lehetőségeit. A tájékoztatást, a bemutatást és magát a vásárt is a rendező Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület végezte. Természetesen mindenki, akinek szándékában állt, kedvező áron juthatott egy-egy szép, különleges virághoz.

Gut István

A kiállítás egyik programja volt a gyerekeknek tartott ismeretterjesztő előadás sorozat. Rácz László előadásainak közvetlen hangneme és válogatottan érdekes témái lekötötték a gyerekek figyelmét. Méltó eseménye lett iskolaprogramunknak.

Honlapunk hírei

Digitális könyvtárunk a magyar mezőgazdasági szakirodalom, ezen belül a kertészet egyik alapvető művének digitális változatával gazdagodott. Lippai János *Posoni kert* című munkáját ajánljuk mindenki figyelmébe.

Köszönetemet fejezem ki Dr. Gyúró Zoltánnak, aki egy nehézkesen és kényelmetlenül kezelhető pdf változathoz aprólékos munkával elkészítette a Posoni kert honlapunkon látható, olvasható változatát.

Ismertető: Lippai János 1606-ban született Pozsonyban, ahol legidősebb testvére, Lippai György esztergomi érsek a XI. század második felében létesített érseki kertet európai hírűvé fejlesztette. Ehhez a kerthez kapcsolódik Lippai János idősebb kora, amely igen termékenynek bizonyult. Érsek bátyja segítségével az érseki kert vezetője lett. Kertészeti tudását és a kertet is magas szintre emelte. Ismereteit hazája javára le is írta, bár tisztában volt azzal, hogy csak az írni-olvasni tudók szűkebb táborára számíthat. Mezőgazdasági, kertészeti témában öt könyvének címét ismerjük, de csak két mű maradt fenn: a *Calendarium oeconomicum perpetuum* és a *Posoni kert*, ez az első magyar nyelvű kertészeti szakirodalom. Mindkét mű nagy érdeme, hogy azokat magyar nyelven írta. A *Posoni kert* három kötetben jelent meg, az első kötet Nagyszombatban 1664-ben, a második ugyanebben az esztendőben Bécsben, míg a harmadik kötet halálát követően (Trencsén, 1666. jún. 2.) szintén Bécsben 1667-ben.

Az első kötet címe *Virágos kert*, ez 16 részből áll. Az első rész bevezetőjében a kertészetet tartja a legfontosabbnak. „*Hogy a kertnek becsületes és kedves munkája az több majorságokhoz tartozó foglalatosságok és munkák között méltán első helyet foglal. Világosan kitetszik abból, hogy maga a minden állatok Teremtője a mi első Atyánkat, az első világi majorságnak gazdáját nem a sovány szántóföldekre helyeztette*” E mondat annyit jelent, hogy Adámot, teremtőnk az Isten, a Gecsemáni kertbe helyezte, ahol lett e kertnek első kertésze. Összesen mintegy 150 növényt ismertet, közöttük négy pozsgás növényt, amelyeket télire a pincébe kell vinni: *Jucca indica*, vagy *Jucca gloriosa*, dicsőséges vagy dicsekedő káka = *Yucca gloriosa*, Aloe, tengeri zöld = *Agave americana*, kétféle *Ficus indica*, indiai füge, nagy = *Opuntia ficus indica*, és kicsiny = *Opuntia vulgaris*. Ez utóbbi két kaktusz, s mint ilyenek először kerülnek említésre magyar nyelvű szakirodalomban. Leírásuk a következő:

„*Ficus indica, indiai füge csudálatos termés. egyik nagy, s másik kicsiny. Azért kétféle: mind a kettő temérdek és kövér zöld levélből áll; mivel egyik levél az másikból nő ki. Az öreg magassan nő mint egy fa, sok ága vagyon. Az ő levelei olyan szélesssek; mint az tányér; de hosszúkások, és az allyok keskenyebb, vagyon két újni temérdekségek. Azok mind rakvák vékony tövissecskéekkel, kiket alig látni, mint az éretlen uborkákban; kikhez ha hozzá nyúl az ember az újjákban marad az tövis és két nap is megérzi. Némelly leveleknek tetején nő ki az gyümölcs, olyan mint az közép szerént való uborka, aki nem hosszúkás, mikor megéri, megsárgul mint az uborka. Narancs színű gyöngye héja vagyon, a béli is lágy mint az uborkának, megészik, az íze édes, de nem fölöttebb, majd mint az fáj fejr szederjének. Mikor szaporítani akarja, egy öreg levelet el szakasztanak, s azt félíg jó földben elültetik edénybe, megfoganoszik, gyökeret vér, s megnől mint a többi. Télbe meleg szobába, vagy meleg pincébe tartják, s ott ér meg a gyümölcse. Az kisebbeket is így szaporítják. Egy levelet letörvén félíg jó földbe elültetik, megfoganoszik, s más levelet nevel; egy*

levélből kettő s három is kinől. ez a földön terjed el, avagy edénybe, kinek levele mint egy tenyérsy. A tetején sárga virága lével, azután vörös gyümölcsök hoszúkás lével, egy hüvelikni temérdek; az ha megérik, szép piros, koronás, belül lágy. Ezt is, aki szereti, megeheti: akinek sok van, vörös karmazin festéket csinálhat gyümölcsébül. Nem olyan gyöngye mint az öreg. A pincében télbe elmarad, sőt ott kinn is a földbe, ha egy kevésbé bé földik.”

A második kötet *Veteményes kert* címmel jelent meg, amelyben ismerteti a vetemények vetését, mikor mit érdemes elvetni. Ez a rész különösen érdekes, mert csillagászati alapok alapján határozza meg a vetés idejét. Ismerteti gondozásukat, szól azok védelméről, betakarításáról, tartósításukról és feldolgozásukról.

A harmadik kötet a *Gyümölcsös kert*. 16 részben írja le a gyümölcsfákra vonatkozó tudnivalókat. Nagy teret szentel a gyümölcsökfák magról való szaporításának, ültetésüknek, nevelésüknek és ápolásuknak. Több részben taglalja az oltásokat, a különböző oltási módokat részletesen ismerteti, a csemeték és oltványok nevelését, a fák időszerű ápolási munkáit, a fák betegségeit, ezek elleni védelmet, mai szóval növényvédelmet. A befejező részben a betakarítás, tárolás, aszalás, lekvár főzés munkálatairól olvashatunk.

A Pisoni kert fontosságát jelzi, hogy közel kétszáz évig maradt, mint alapvető magyar nyelvű kertészeti szakirodalmi mű. Ma is sok hasznos ötletet meríthetünk belőle, különösen azok, akik biotermesztéssel foglalkoznak. A három könyvet egybekötve, táblák nélkül *Streibig Gergely János* adta ki Győrött 1753-ban. Hasonmás kiadása először 1965-ben jelent meg, az újabb 1977-ben az *Akadémiai Kiadónál*, majd később más kiadónál újabb hasonmás is megjelent. Az 1965-ös kiadás utószavában *Somos András* méltatása a következő: „E mű megjelenése tekinthető a magyar nyelvű kertészeti szakirodalom kezdetének. Abban az időben nemzetközi vonatkozásban is kiemelkedett az e témakörben írt könyvek közül terjedelemben, az anyag elrendezésében és tudományos megalapozottságában egyaránt. A magyar kertészet múltjának tanulmányozásához, a szakma fejlődéstörténetéhez nélkülözhetetlen alapot nyújt. Szakirodalmunk legfontosabb forrásmunkái közé tartozik. *Lippai János* irodalmi hagyatéka jelentős mértékben segítette a magyar kertészet fejlődését, és személyében méltán tiszteljük szakmánk egyik legnagyobb hazai megalapozóját.”

Az ismertetőt írta, összeállította: *Ficzere Miklós*

Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület Magtára

Kéri és várja, hogy Tisztelt Olvasóink magadományokkal a korábbi évekhez hasonlóan szíveskedjenek elősegíteni a 2012/13. évi magakciónk sikerét. A magvak lehetnek kaktuszok, egyéb pozsgás növények (sedumok, kutyatejfélek=Euphorbia, stb.), sziklakerti, alpesi, egyéb lágyszárú növények magvai. Az adományozott magvak eladási listáját honlapunkon közzétesszük, amelyből bárki tetszése szerint rendelhet. Az értékesítésből származó bevételt teljes egészében a Debreceni Pozsgástár előállítási költségeinek fedezetére fordítjuk. Bővebb információ honlapunk köv. linkjén:

<http://kaktusz-es-pozsgas-tarsasag.hu/mkpt/az-mkpt-magtara>

A magvakat a következő címre küldjék:

Nagyházi Tünde, 4556 Magy, József Attila út 49. Tel: 06-70/323-0308

E-mail: n.tunde73@gmail.com

Adományait előre is köszönjük, és külön köszönetünk, ha a magvakat megtisztított, felhasználásra kész állapotban küldik meg a fenti címre.

Nagy Sándor

Veszélyeztetett hazai pozsgásnövényeink II. rész Veszélyeztetett hazai pozsgásnövényeink

A kövirózsa (*Sempervivum*) a kötőrófű-virágúak (*Saxifragales*) rendjébe és a varjúhájfélék (*Crassulaceae*) családjába tartozó nemzetség.

A növény-szimbolikában a kövirózsa az életerő és a szorgalom jelképe. A nagyon változékony, az emberi környezetben ősidők óta ültetett, élő növény. A középkorban hazánkban, Nagy Károly király rendeletben kötelezte az embereket, hogy házaik tetejére házi kövirózsát ültessenek. Ezzel eleget tettek annak a hiedelemnek, miszerint a kövirózsa megvédi a házat a villámcsapástól, - na meg persze - a boszorkányoktól. Véleményem szerint egy dologra biztosan hasznos lehetett, mégpedig a növényekben tárolt viszonylag nagymennyiségű víz, amely fékezte a tűz gyors terjedését. Latin neve *Sempervivum tectorum*, és ebből a *tectorum* szó jelentése: háztetőkön termő.

1. Házi kövirózsa

Népies nevei: kövirózsa, házi kövirózsa, fali kövirózsa, kőrózsa, fülfü, fülbeeresztőfü, fülbefacsarófü, égdörgőfü, mennykővirág. Dr. Zelenyák János katolikus pap, korának legismertebb természetgyógyásza volt, aki az 1908-ban kiadott könyvében az előzőket a következőkkel egészíti ki: *"Házi fülfü, boldogasszony rózsája, égi dörgő, fülbe csavarító, fülbe eresztő vagy fülbemászófü, házi zöld, Jupiter szakállá, kövi rózsá, kőrózsa mennydörgőfü, mindenkor élő, őszi kaktusz, rózsás fülfü, téli zöld..."* Több népi elnevezése évszázadok óta ismert. Ezek összefüggésben vannak a népi gyógyászatban tapasztalt jótékony hatásaival. Napjainkban a kozmetikai ipar használja kivonatait a bőr nyugtatására, regenerálására, kondíciójának javítására. Tudomásom szerint a házi kövirózsa hivatalosan nem elismert gyógynövény. Más kövirózsa faj gyógyító hatásáról, nem rendelkezem elegendő közreadható ismerettel. A kövirózsák eredetileg a magashegységekben élnek, a kövek között kis ékszerekként megbújva. Számos fajuk mellett rengeteg díszváltozatuk ismert. Szárazságtűrésük miatt ideálisak temetők köedényeibe is, de fagyálló cserépedényben igazi mini sziklakertet rendezhetünk be kövirózsákból teraszunkon is. E növények szín és formagazdagsága óriási, talán csak egyetlen hátrányuk van, hogy apró termetükből adódóan, csak olyan helyre ültessük őket, ahol közelről szemlélve gyönyörködhetünk bennük. A kövirózsa igénytelenségét meghazudtolóan szép, örökzöld növény.

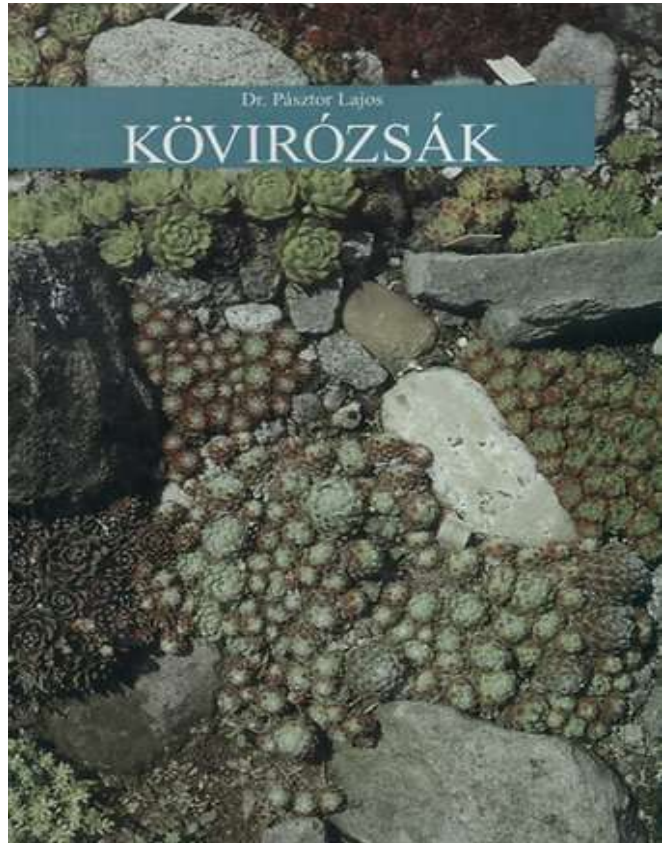

2. Virágzó kövirózsa.

Magyarországon vadon csak a Villányi hegységben fordul elő, természetett körülmények között azonban gyakran találkozhatunk vele. Húsos, csillag alakban szétterülő levelei sokféle hatóanyagot tartalmaznak. Érdekes a kertben helyet találni számára, alig van dolog vele. Rövid gyökereinek köszönhetően vékony talajrétegben is kiválóan megél. A pangó vizet nem tűri, mert elpusztul a gyökérzete. Ha elegendő napsütés éri, másra már alig van szüksége. Kedveli a kevés humuszt tartalmazó, jó vízáteresztő talajt, hihetetlenül jól bírja a szárazságot. A szélsőségesen szárazságtűrő, igénytelen növényt Bálint gazda egyenesen "koplalóművésznek" becézi. Szerintem nem sok botanikus vagy gyűjtő van, aki pontosabban meg tudná mondani a fajok számát. Az irodalom 50 vagy 60 fajt említ, és több mint 6000 fajtát, kertészeti változatot tart nyilván a nemzetségben. Alakjuk hasonlósága miatt időnként „kövirózsának” nevezik még az *Aeonium*, a *Tacitus* és az *Echeveria* nemzetség tagjait is.

Számos faja, kertészeti változata létezik. Gyarapodik a gyűjtők száma, de legtöbben, mint sziklakerti növényt tartják. Leveleinek színe, nagysága, alakja vagy a kifejlett tölevélrózsája tömött vagy lazább, a fajoktól függően. A levélrózsa színe lehet zöld, kék vagy pirosas. A növény növekedési típusa a tölevélrózsa, ahol a levelek körkörösén állnak, úgynevezett rozettát alkotnak, és virágzás idején ebből fejlődik ki a virágzati szár. Ezt a vastag szárat pozsgás levelek vagy pikkelylevelek borítják. Virágaik a rózsák közepéből kiemelkedő vastag szár csúcsrészén, úgynevezett bogernyő-virágzatban nyílnak. Színük szintén a fajok szerint lehet fehér, sárga, rózsaszínű, piros, illetve ezek árnyalatai. A virágok a virágzati középpontból kiindulva folyamatosan, 3-4 héten át is nyílnak. Az elvirágzott tövek ugyan elpusztulnak, de a növény bőségesen biztosítja az utódlást a következő tavasszal legyökeresedő sarjakból, valamint az áttelelő fiatalabb levélrózsákból. A körforgás megvalósul, így nagyon találó, ahogy latin neve is mutatja: *semper*, azaz mindig, és *vivum*, azaz eleven, vagyis örökké él.

3. Egy könyv a kövirózsákról.

Sőt, még számos más törökszás növényt is, de szűkebb értelemben csak a télálló *Sempervivum* és *Jovibarba* nemzetség tagjait tekintjük kövirózsának. Az említett nemzetségeket a virágaik színe illetve alakja alapján tudjuk legjobban megkülönböztetni. A *Sempervivum*ok virága 8-15 darab, csillag alakban szétterülő, eltérő árnyalatú rózsaszín vagy sárga szirmokból áll. A *Jovibarbák* felfelé álló kehely alakú virágai hat (6) szirmúak és világosabb sárgák, sárgásfehérek. Az meg közös, hogy a virágzat a néhánytól a 100, vagy még több virágból állhat.

4. Jovibarba virágok.

5. Sempervivum virág.

A kövirózsák elsősorban a napsütött, déli fekvésű, kopár hegyoldalak, sziklarések lakói. Főleg Dél-, és Közép-Európában, az Alpokon, a Kárpátokon át a Balkán-félsziget egész területén gyakori. Jellemzőes levélrózsái többnyire a hegyvidékek sziklás, napos lejtőin tűnnek fel. Magyarországon két fajuk őshonos, és ezek **a vadon élő fajok mindegyike védett növény!** Egyik a Mátrai kövirózsza (Rózsás kövirózsza-alfaja, mások szerint szinonímája, *Sempervivum matricum*, *Sempervivum marmoreum* ssp. *matricum*) őshonos növényünk, a Velencei, a Pilis, a Máttra és a Bükk hegységek gyepszírtet alkotó törvényes védelem alatt álló botanikai ritkasága.

5. Sempervivum marmoreum ssp. matricum

Nemrégiben a Pásztói-Máttra egyik sziklabércét nevezték el, az ott élő több ezer töves populációról. A legfrissebb kutatások szerint a Mátrai (Rózsás) kövirózsza élettere meghosszabbodik és nyúlik Észak-kelet Szlovákia felé. Sőt a terjeszkedés folytatódik a keleti Kárpátokon át, Romániába és még tovább. Természetvédelmi eszmei értéke: 10 000,- Ft.

A másik a Házi (fali) kövirózsa (*Sempervivum tectorum*) a Balkán-hegyvidékről származó faj. Közép-Európa meleg, száraz hegyvidékeinek középhegységi és dombvidéki régióiban gyakori. A Villányi hegység legmagasabb csúcsa a Szársomlyó-hegy, Siklós és Villány között magasodó hatalmas mészkőtömb, amely meghatározza a táj arculatát. Itt a nagyobb sziklákon él, levélrózsái olykor tenyér nagyságúak. Virágzata, termése dekoratív. A Szársomlyó déli lejtője természetvédelmi terület, hazánk leggazdagabb, legváltozatosabb élőlényközösségeinek lelőhelye. Szaporítása sarjairól, vegetatív úton. Természetvédelmi eszmei értéke 5.000,- Ft. A növények eszmei értékén azt kell érteni, hogy nemcsak elpusztításukért, de bármilyen módon történő megrongálásukért vagy - akár egy tő eltulajdonításáért is - ennyi a bírság összege, melyet azonnal kiszabnak a rongálóra. A védett növényeket, virágokat mindenütt tilos leszakítani, ám a nem védettek közül sem szabad jelentős mennyiséget hazavinni természetvédelmi területekről. Kirándulásaink során tehát vigyázzunk élőhelyeikre, ne gyűjtsünk. A kosárka helyett vigyünk fényképezőgépet, és készítsünk sok szép fotót róluk.

A folytatásban tovább keressük a különbségeket és az egyezőségeket a *Sempervivum* és a *Jovibarba* nemzetség és azok fajai között.

Nagy Sándor, Jászberény

Források:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6vir%C3%B3zsa>;<http://www.ideal.hu/gyogynoeveny-abc/1550-fali-kovirozsa-sempervivum-tectorum-I.html>

<http://www.edenkert.hu/diszkert/erkely-es-terasz/fulfu-egdorgofu---mi-mindenre-jo-a-hazi-kovirozsa-/2124/>

Ajánlott irodalom:

Dr. Zelenyák János: A gyógynövények hatása és használata (1908); Budapest.

Szűcs Lajos: Kedvelt kaktuszok, pozsgások (1984) Budapest.

Dr. Pásztor Lajos: Kövirózsák (2002); Debrecen

Borhidi Attila: Magyarország növénytársulásai (2007); Akadémiai Kiadó

A VM 100/2012.(IX.28) rendelete a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról.

6. A Szársomlyó hegy a valamikori bányászkodás nyomaival.

Iskolaprogramunk hírei

2013. május 4-én Szászi Róbert és Nagy József a Mikepércsi iskolában sziklakertet építettek a gyerekek örömeire. Mint a képek is bizonyítják, nem csak az ismeretterjesztő előadások állnak közel személyükhöz, de a kőhordás ide-oda és sziklakert építés, felújítás, gyomlálás derék ropgató nehéz munkájától sem idegenkednek.

1-2. Gazolunk és telefonálunk.

3. Idősebbek hamarabb abbahagyhatják?

4. Ezt a követ hová tegyem??

5-6. Beültettük, meglocsoltuk.

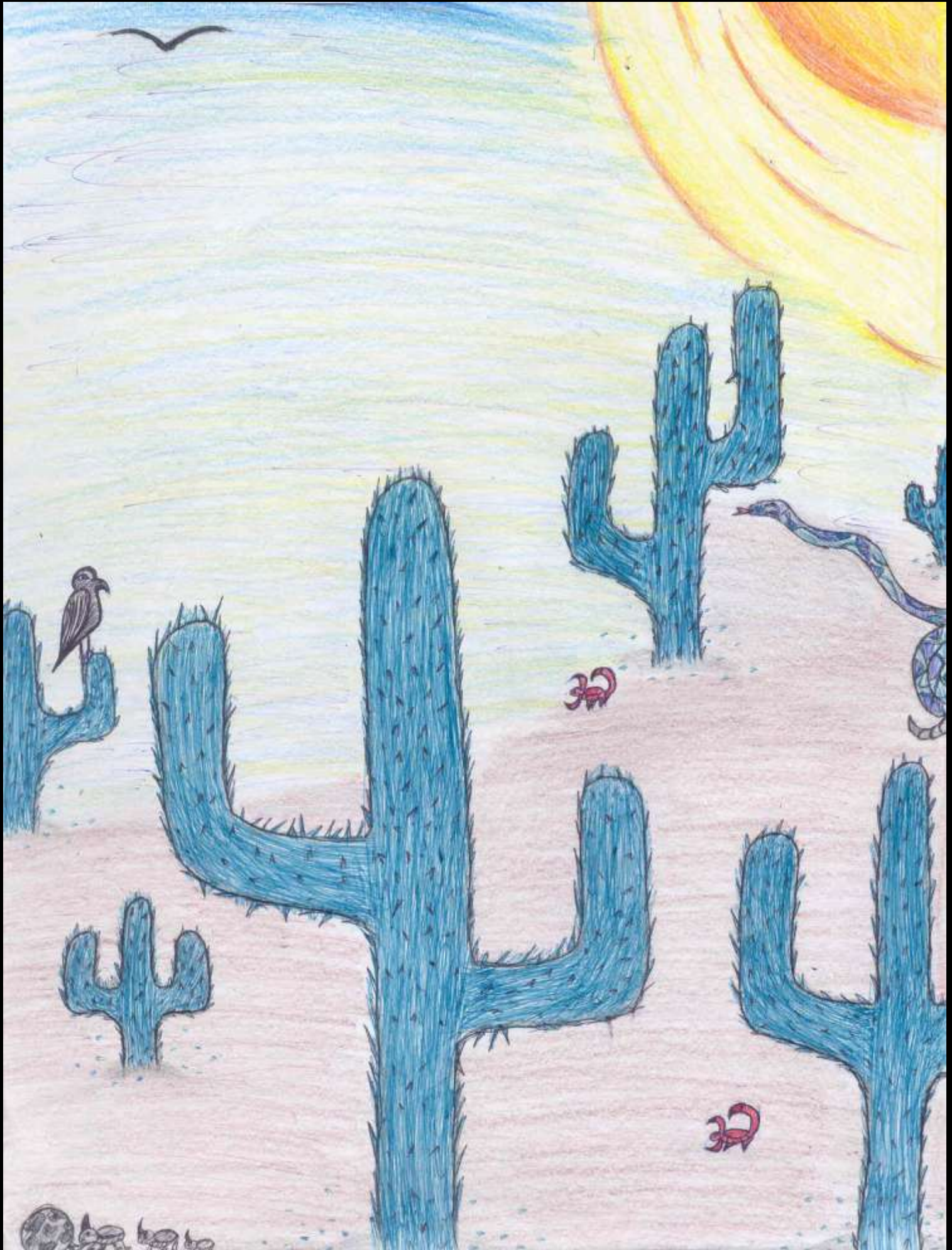

7. Keresem a gyökereim!

8. Egy dolgoz nap eredménye.

Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület internetes újságja
Kiadja: Magyar Kaktusz és Pozsgás Társaság Közhasznú Egyesület, Debrecen
4078 Debrecen-Haláp, Tanya 93. E-mail: nogo@freemail.hu
Hírlevél szerkesztőség: m.kaktusz.es.pozsgas.tarsasag@gmail.com
Hírleveleink elérhetők honlapunkon: <http://kaktusz-es-pozsgas-tarsasag.hu/hirleveleink>
A hírlevelet készíti: Ficzer Miklós
Címlapkép: *Ortegocactus macdougallii*

Rajzolta: Tímár Eszter, Eötvös utcai Iskola, Debrecen